kasimo darbų metu, aptikta ir ištirta apie 5 m ilgio atkarpa su 2 vertingais kultūrinio sluoksnio horizontais, datuojamais XVI–XVIII a.

Lydos St. 3

In late June – mid-July 2018, an investigation was conducted in an enclosed yard at Lydos St. 3. After an evaluation (one 2 x 1 m test pit), a 1.5 x 5 m trench was excavated and a 24 m long service trench (about 30 m^2) surveyed (Fig. 1).

Three cultural layer horizons were discovered in the test pit: Horizon 1 was a non-informative 20th century layer that ran down to a depth of up to 1 m, Horizon 2 a cultural layer that lay at a depth of 1–1.9 m in the test pit (Fig. 2) and contained 17th–18th-century household pottery and stove tile fragments, and Horizon 3 a layer that lay at the depth of 1.9 – 2.4 m and was dated to the 16th–18th centuries on the basis of the finds. A similar situation occurred in the trench: a non-informative 20th-century layer to a depth of 1.1 m, followed by a 70–80 cm thick, 17th–18th century cultural layer and, at a depth of 1.9–2.1 m, a 25 cm thick, 16th–17th-century horizon.

A total of 331 finds: 279 sherds of glazed and unglazed household pottery, 45 stove tile fragments, and 7 shards of bottles and window glass, were discovered during the investigation (54 in the test pit, 256 in the trench, and 21 during the survey) (Fig. 3).

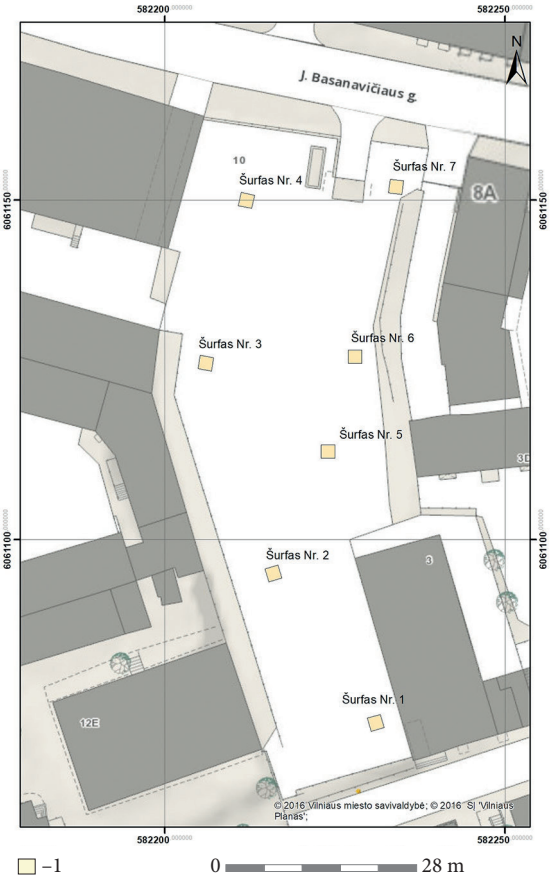

1 pav. Situacijos planas: 1 – 2018 m. šurfų vietos. A. Šležo brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – 2018 test pit sites.

Arūnas Kalėjus

J. Basanavičiaus gatvė 10

2018 m. lapkritį J. Basanavičiaus g. 10 sklype atlikti žvalgomieji tyrimai, ištirti septyni 2x2 m dydžio, bendro 28 m^2 ploto šurfai (1 pav.). Žvalgomieji tyrimai sklype vyko dar 1991 m. (Liudvikas Dzikas), tačiau jų ataskaita liko neparengta, žinoma tik tiek, jog buvo ištirta 11 šurfų, fiksuotas 1,6–2,8 m storio XIX–XX a. supiltinio pobūdžio kultūrinis sluoksnis (*LIIR*, f. 1, b. 2944).

AB „Lietuvos draudimas“ planavo 2019 m. pradėti sklypo užstatymo darbus, kurių metu žemės judinimo darbai vyktų visame sklype. Kadangi tikslių duomenų apie jo teritorijoje susiformavusį kultūrinį sluoksnį nebuvo, 2018 m. atlikti papildomi tyrimai siekiant

patikslinti 1991 m. tyrimų rezultatus, nustatyti, ar sklype nėra archeologinio sluoksnio.

XVIII a. I pusės Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane dabartinio sklypo vietoje pažymėti tušti neužstatyti plotai. Iš archyvinių šaltinių žinoma, jog XIX a. sklypas naudotas žemės ūkio reikmėms, o XX a. – medžiagų sandėliavimui ir laikiniems statiniams. Archyvinių šaltinių duomenimis, sklypas niekada nebuvo užstatytas mūriniais pastatais.

2018 m. atlikti tyrimai ne tik patvirtino 1991 m. gautus duomenis, bet ir suteikė naujų žinių apie sklype susidariusį kultūrinį sluoksnį. Šurfuose 1–6 archeologiniu požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta, fiksuotas tik XX a. pradžios – XXI a. pradžios 0,25–1,5 m storio, perkasimų vietose – iki 3,2 m storio kultūrinis sluoksnis su pavieniais XIX–XX a. I pusės radiniais. Būdingiausi radiniai: XIX–XX a. pradžios gelsvo molio plytų ir XIX a. olandiškų čerpių duženos, XIX a. pabaigos – XX a. I pusės fajansinių ir porcelianinių indų, stiklinių gėrimų butelių ir langų stiklų fragmentai, fabrikinės gamybos vinys. Iš ankstyvesnių laikotarpių šiuose šurfuose aptikta tik pavienių XV–XVIII a. radinių: daugiausia smulkių žiestų keraminių indų šukių, po fragmentą lovinės ir plokščiosios čerpės bei keletas puodyninių ir plokštinių koklių fragmentų (iš viso apie 30 radinių). Pastatų liekanų, kitų ankstyvesnių nei XX a. struktūrų ar objektų neaptikta. Remiantis šurfuose 1–6 aptiktais radiniais galima teigti, jog sklypo teritorijoje kultūrinis sluoksnis pradėjo formuotis bent nuo XVI a., tačiau apie iki XX a. didesnėje jo dalyje susidariusio sluoksnio storį, formavimosi aplinkybes ir intensyvumą nieko negalima pasakyti, nes sluoksnis nukastas planiruojant sklypą. Dabartinio sklypo teritorijoje planiravimo darbai vykdyti bent du kartus – XIX–XX a. sandūroje ar XX a. pradžioje ir XXI a. pradžioje. XX a. pradžioje planiravimo, žemės judinimo darbai vykdyti sklypo Š ir R dalyje, o XXI a. pradžioje – sklypo P dalies V pakraštyje.

Archeologinis sluoksnis aptiktas tik šurfe 7, tirtame sklypo ŠR kampe. Tyrimų vietoje fiksuotas 2,05–2,5 m storio (visas storis nustatytas dviem gręžiniais), dviejų horizontų – XX–XXI a. pradžios ir XVI–XVII a. – kultūrinis sluoksnis. XVIII–XIX a. sluoksniai neužfiksuoti, nukasti XIX–XX a. sandūroje ar XX a. pradžioje vykdytų planiravimo darbų metu.

Šurfe 7 nuo esamo žemės paviršiaus iki 1,66–1,8 m gylio fiksuoti XX–XXI a. pradžios sluoksniai. Radinių požiūriu intensyviausias buvo apie XX a. 3–4 dešimtmečių sandūrą susidaręs griuvenų ir buitinių šiukšlių sluoksnis. Jis 13–26 cm storio, slūgsojo nuo 1,27–1,47 m iki 1,53–1,6 m gylio. Sluoksnyje rasta XIX a. olandiškų čerpių ir gelsvo molio plytų laužo, XIX a. pabaigos – XX a. pradžios fajansinių, porcelianinių, stiklinių indų duženų, kitų radinių. Kadangi aptikta nemažai vienarūšių stiklinių kvepalų buteliukų, galima pagrįstai manyti, jog griuvenos ir buitinės šiukšlės buvo supiltos rekonstruojant bendrovės „I. B. Segal. Prekyba vaistais ir parfumerija“ pastatą. Iš archyvinių šaltinių žinoma, jog minėta bendrovė sklypą valdė, veiklą jame vykdė 1908–1927 m. XX–XXI a. pradžios horizonte ankstyvesnių nei XIX a. radinių neaptikta.

XVI–XVII a. 27–78 cm storio horizontą sudarė trys gruntų sluoksniai (molio, smėlio, žvyro). Jo paviršius fiksuotas po XX a. I ketvirčio sluoksniu 1,66–1,8 m gylyje. Viršutinis horizonto sluoksnis – 2–35 cm storio rusvo molio sluoksnis, storėjantis R ir Š pusėn. Jo paviršius buvo lygus, molis suplūktas, permaišytas su pilka žeme. Molis suplūktas veikiausiai XX a. pradžioje planiruojant sklypą. Molio sluoksnyje rasta XV–XVII a. keraminių radinių: XV a. pabaigos – XVI a. pradžios neglazūruotų puodų

2 pav. Krosnies liekanos in situ. A. Kalėjaus nuotr.
Fig. 2. The remains of the stove in situ.

fragmentų, keletas XVI a. žalia glazūra padengtų ąsočių šukelių, daugiausia XVI–XVII a. I pusės neglazūruotų dubeninių koklių smulkių fragmentų. Ištyrus sluoksnį iki 1,74–1,8 m gylio, aptikta XVI–XVII a. krosnies liekanų: kaitros gavusio molio tinko gabalų bei nedegtų plytų (2 pav.). Tinkas apie 3,5 cm storio, viena lygia, aprūkusia ir degėsiais padengta plokštuma. Kai kurių nedegtų plytų (iš viso 7 vienetai) viena plokštuma taip pat aprūkusi. Išdegtų plytų nerasta, tik kelios smulkios rusvų plytų duženos. Tinkas ir nedegtos plytos vientisos struktūros nesudarė, aptikti molyje sumesti / sukritę be tvarkos. Didžiausia jų sankaupa fiksuota šurfo centrinėje dalyje, tarsi orientuota V–R kryptimi. Krosnies paskirtis nenustatyta, liekanos neardytos, tik išvalytos ir užfiksuotos. Šioje sklypo dalyje būtini didesnės apimties archeologiniai tyrimai. Ties šurfo kampais padaryti du gręžiniai. Nustatyta, jog po molio sluoksniu slūgso plonas gelsvo smėlio, maišyto su rusvu moliu, ir pilkšvo–rusvo žvyro su degėsiais ir perdegusio rusvo molio gabaliukais, sluoksniai. Pirminis žemės paviršiaus sluoksnis neužfiksuotas. Įžemis (rusvas molis) fiksuotas 2,05–2,5 m gylyje. Tyrimų metu aptikti radiniai perduoti LNM.

J. Basanavičiaus St. 10

In 2018, an evaluation (seven test pits totalling 28 m^2) was conducted on the plot at J. Basanavičiaus St. 10, Vilnius (Fig. 1). No archaeologically valuable cultural layer was identified in the greater part of the plot (Test Pits 1–6), the cultural layer that had formed prior to the 20th century having been removed in levelling the plot. The levelling work had been conducted twice: at the turn of the 20th century or in the early 20th century and in the early 21st century.

An archaeological layer was discovered only in Test Pit 7, which was excavated in the NE corner of the plot. Two cultural layer horizons were recorded in the test pit: 20th – early 21st centuries and 16th–17th centuries. The 18th–19th-century layers were removed during the early 20th-century levelling of the plot. The remains of a stove were discovered in the

16th–17th-century horizon: heat affected clay daub, one flat surface covered with charcoal and unburnt bricks (Fig. 2). The plaster and bricks did not form an integral structure and the finds discovered in the brown clay level had fallen / been dropped without any order. The stove's purpose was not determined nor were its remains taken apart; a larger scale excavation is required. In cleaning the remains, fragments of late 15th–16th-century household pottery, mostly small fragments of 16th – first half of the 17th-century unglazed 'bowl-shaped' stove tiles (*Schüsselkacheln*), were discovered in the clay layer. Layers of yellowish sand and gravel with charcoal and pieces of burnt clay were recorded (in two boreholes) under the remains of the stove. The original ground's surface was not recorded in the test pit.

Algirdas Kalinauskas,
Ignas Sadauskas

Didžioji gatvė 3

2018 m. spalį–lapkritį atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai sklype Didžioji g. 3, suprojektuotų naujų inžinerinių tinklų trasų tiesimo vietose. Tiriama vieta patenka į Vilniaus senamiesčio istorinio 36 kvartalo teritoriją. Pirminė mūrinė statyba šioje vietovėje siekia XV–XVI a. gotikinį etapą. Minimu laikotarpiu dabartinio sklypo vietoje susiformavo dvi pailgo stačiakampio plano posesijos prie Didžiosios gatvės Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose užstatymas minimas 1559 m. 1610 m. didžiojo Vilniaus gaisro metu sudegė mediniai valdos statiniai. Įvairios rekonstrukcijos minimos 1656, 1668 ir 1685 m. Abi posesijos 1713 m. atiteko vienam savininkui – Pežarskiui. 1737, 1748, 1757 ir 1760 m. posesija degė. 1769–1781 m. pastatai dalinai atstatyti. 1783 m. nauja sklypo savininkė Preis atliko remonto darbus. XIX a. II pusėje pastatas buvo išplėstas. Tuo metu minimos bravoro patalpos ir tabako dirbtuvėlės. 1911 m. užfiksuota žinutė, kad tuometinė savininkė Petraškevič prašo leisti pakeisti 1 aukšto vitrinas ir įrengti metalinius laiptus. Tarybiniu laikotarpiu pastato pirmame aukšte iš gatvės pusės veikė parduotuvės, kitose patalpose buvo įrengti butai. 1993 m. remontuojamas pastatas degė. 1999–2000 m. atliktas pastato kapitalinis remontas.

Minimą sklypą ne kartą tyrinėjo archeologai. 2007 m. K. Katalynas atliko žvalgomuosius tyrimus, ištyrė 11 šurfų, iš viso 44 m^2 plotą. Tyrimų metu užfiksuotas 2,4–3,1 m storio suardytas kultūrinis sluoksnis. Tik šurfe 2 apie 1,8 m gylyje tirtas iki 60 cm storio pilkos žemės sluoksnis, kuriame aptiktas vienas XIV a. pabaiga – XV a. datuojamas keramikos fragmentas (*LIIR*, f. 1, b. 4818). 2014 m. L. Girlevičius atliko žvalgymus sklypo vidiniame kieme, 34 m^2 plote. Tyrimų metu užfiksuotas 1,5–2 m storio vietomis supiltinio pobūdžio kultūrinis sluoksnis. Ankstyviausias horizontas datuotas XIV a. pabaiga – XV a. pradžia. Aptikta nedaug XVI–XX a. radinių (*LIIR*, f. 1, b. 7198). 2016–2017 m. L. Girlevičius atliko detaliuosius ir žvalgomuosius tyrimus bei žvalgymus, kurių metu ištyrė 83 m^2 plotą. Nustatyta, kad minimame sklype esama archeologinio sluoksnio. Kieme tirtame šurfe 1 apie 1–1,2 m gylyje atidengtas XVII a. mūrinės konstrukcijos fragmentas. Pastato viduje tirti apatiniai XVII a. ir galimai ankstesni horizontai su įgilintomis struktūromis. Pastato V rūsyje atidengtas XVII a. akmenų ir plytų grindinio fragmentas (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 350–352). 2017–2018 m. G. Jonutis tęsė detaliuosius tyrimus pastato vidiniame kieme ir jo viduje. Detalieji tyrimai atlikti 235 m^2, o žvalgymai 22 m^2 plote. Kieme tirtose perkasose 1–2